

Τό κείμενο τοῦ Διατάγματος

1. Ἡδη μὲν πάλαι σκοποῦντες τὴν ἐλευθερίαν τῆς θρησκείας οὐκ ἀρνητέαν εἶναι, ἀλλ' ἔνος ἐκάστου τῇ διανοίᾳ καὶ βουλήσῃ εἶσουσίαν δοτέον τοῦ τά θεία πράγματα τημελεῖν κατὰ τὴν αὐτοῦ προαιρεσιν, ἔκαστον κεκελεύκειμεν, τοῖς τε Χριστιανοῖς, τῆς αἰρέσεως καὶ τῆς θρησκείας τῆς ἑαυτῶν τὴν πίστιν φιλάττειν.

2. Ἀλλ' ἐπειδὴ πολλαὶ καὶ διάφοροι αἱρέσεις ἐν ἑκίνη τῇ ἀντιγραφῇ, ἐν ἡ τοις αὐτοῖς συνεχωρήθη ἡ τοιαύτη ἑξουσία, ἐδόκουν προστεθεῖσθαι σαφῶς, τυχόν ἵσως τινές αὐτῶν μετ' ὀλίγον ἀπὸ τῆς τοιαύτης παραφυλάξεως ἀνεκρούοντο.

3. Ὄποτε εὔτυχας ἐγώ Κωνσταντίνος ὁ Αὔγουστος κάγω Λικίνιος ὁ Αὔγουστος, ἐν τῇ Μεδιολάνῳ ἐληλύθειμεν, καὶ πάντα, ὅσα πρός τὸ λυστελές καὶ τὸ χρόσιμον τῷ κοινῷ διέφερεν, ἐζητήσει ἑσχομεν, ταῦτα μεταξύ τῶν λοιπῶν ἄπιν ἐδόκει ἐν πολλοῖς ἄπασιν ἐπωφελῇ εἶναι, μᾶλλον δὲ ἐν πρώτοις διατάξαι ἐδογματίσαμεν, οἵς ἡ πρός τὸ θείον αἰδῶς τε καὶ τὸ σέβας ἐνείχετο, τοῦτ' ἐστιν, ὅπως δῶμεν καὶ τοῖς Χριστιανοῖς καὶ πᾶσιν ἐλευθέρων αἱρεσιν τοῦ ἀκολουθεῖν τῇ θρησκείᾳ ἡ δ' ἀν βουληθῶσιν ὅπως, ὅτι ποτέ ἐστι θειότητος καὶ οὐρανίου πράγματος, ἥμιν καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ τὴν ἡμετέραν ἑξουσίαν διάγουσιν εὑμενές εἶναι δυνηθῆ.

4. Τοίνυν ταύτην τὴν βούλησιν τὴν ἡμετέραν ὑγιεινῶν καὶ ὄρθοτάτω λογισμῶν ἐδογματίσαμεν, ὅπως μηδενὶ παντελῶς ἑξουσία ἀρνητέα ἡ τοῦ ἀκολουθεῖν καὶ αἱρεῖσθαι τὴν τῶν Χριστιανῶν παραφύλαξιν ἡ θρησκείαν, ἔκαστα τε ἑξουσία δοθείη τοῦ διδόναι ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν ἐν ἑκίνη τῇ θρησκείᾳ, ἥν αὐτός ἑαυτῷ ἀρμόζειν νομίζῃ, ὅπως ἥμιν δυνηθῆ τὸ θείον ἐν πᾶσι τὴν ἔθιμον σπουδήν καὶ καλοκαγαθίαν παρέχειν.

5. Ἀτινα οὕτως ἀρέσκειν ἥμιν ἀντιγράψαι ἀκόλουθον ἦν, ἵν' ἀφαιρεθεῖσων παντελῶς τῶν αἱρέσεων, αἴτινες τοῖς προτέροις ἥμιν γράμμασι τοῖς πρός τὴν σήν καθοσίωσιν ἀποσταλεῖσι περὶ τῶν Χριστιανῶν ἐνείχοντο, {καὶ ἀτινα πάνω σκαία καὶ τῆς ἡμετέρας πράτητος ἀλλότρια εἶναι ἐδόκει, ταῦτα ὑφαιρεθῆ}, καὶ νῦν ἐλευθέρως τε καὶ ἀπλῶς ἔκαστος τῶν αὐτήν προσάρεσιν ἐσχηκότων τοῦ φιλάττειν τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, ἀνευ τίνος ὄχλήσεως, τοῦτο αὐτό παραφυλλάτοι.

6. Ἀτινα τῇ σῇ ἐπιμελείᾳ πληρέστατα δηλῶσαι ἐδογματίσαμεν, ὅπως εἰδείς ἥμᾶς ἐλευθέρων καὶ ἀπολελυμένην ἑξουσίαν τοῦ τημελεῖν τὴν ἑαυτῶν θρησκείαν τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς δεδωκέναι.

7. Ὁπερ ἐπειδὴ ἀπολελυμένως αὐτοῖς ὑφ' ἥμιν δεδωρῆσθαι, θεωρεῖ ἡ σῇ καθοσίωσι, καὶ ἔτεροις δεδόσθαι ἑξουσίαν τοῖς βουλομένοις τοῦ μετέρχεσθαι τὴν παρατήρησιν καὶ θρησκείαν ἑαυτῶν· ὥπερ ἀκόλουθως τῇ ἡσυχίᾳ τῶν ἡμετέρων καιρῶν γίνεσθαι φανε-

ρόν ἐστιν, ὅπως ἑξουσίαν ἔκαστος ἔχῃ τοῦ αἱρεῖσθαι καὶ τημελεῖν ὅποιον δ' ἀν βούληται θείον. Τοῦτο δέ ὑφ' ἥμιν γέγονεν, ὅπως μηδεμία τιμῇ μηδέ θρησκεία τινὶ μεμειῶσθαι τὸ ὑφ' ἥμιν δοκοί.

8. Καὶ τοῦτο δέ πρός τοῖς λοιποῖς εἰς τὸ πρόσωπον τῶν Χριστιανῶν δογματίζομεν, ἀνά τοὺς τόπους αὐτῶν, εἰς οὓς τὸ πρότερον συνέρχεσθαι ἔθος ἦν αὐτοῖς, περὶ ὧν καὶ τοῖς πρότερον δοθεῖσα πρὸ τὴν σήν καθοσίωσιν γράμμασι τύπος ἔτερος ἦν ώρισμένος τῷ προτέρῳ χρόνῳ, ἵν' εἰ τινες ἡ παρὰ τοῦ ταμείου τοῦ ἡμετέρου ἡ παρὰ τίνος ἔτερου φαινοντο ἡγορακότες, εἰ τούτους, τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς ἀνευ ἀργυρίου καὶ ἀνευ τίνος ἀπαίτησεως τῆς τιμῆς ὑπερτεθείσης, δίχα πάσης ἀμελείας καὶ ἀμφιβολίας ἀποκαταστήσωσι, καὶ εἰ τινες κατὰ δῶρον τυγχάνουσιν εἰληφότες, τούς αὐτούς τόπους, ὅπως εἰ τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς τὴν ταχίστην ἀποκαταστήσωσιν οὕτως.

9. Ἡ οἱ ἡγορακότες τούς αὐτούς τόπους, ἡ οἱ κατά δωρεάν εἰληφότες αἰτῶσι τὸ παρά τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας προσέλθωσιν τῷ ἐπὶ τόπων ἐπάρχῳ δικάζοντι, ὅπως καὶ αὐτῶν διά τῆς ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια γένεται. Ἀτινα πάντα τῷ σωματιώ τῶν Χριστιανῶν παρ' αὐτά διά τῆς σῆς σπουδῆς ἀνευ τίνος παρολκῆς παραδίσοσθαι δεῖσει.

10. Καὶ ἐπειδὴ οἱ αὐτοὶ Χριστιανοὶ οὐ μόνον ἐκείνους, εἰς οὓς συνέρχεσθαι ἔθος είχον, ἀλλά καὶ ἐτέρους τόπους ἑσχηκέναι γινώσκονται, διαφέροντας οὐ πρὸς ἔκαστον αὐτῶν, ἀλλά πρὸς τὸ δίκαιον τοῦ αὐτῶν σώματος, τοῦτ' ἐστι τῶν Χριστιανῶν, ταῦτα πάντα ἐπὶ τῷ νόμῳ ὃν προειρήκαμεν, δίχα παντελούς τίνος ἀμφισβήτησεως τοῖς αὐτοῖς Χριστιανοῖς, τοῦτ' ἐστι τῷ σώματι αὐτῶν καὶ τῇ συνόδῳ, ἑκάστω αὐτῶν ἀποκαταστῆναι κελεύσεις· τοῦ προειρημένου λογισμοῦ δηλαδή φυλαχθέντος, ὅπως αὐτοὶ οἰτίνες τούς αὐτούς ἀνευ τίμης, καθὼς προειρήκαμεν, ἀποκαθιστώσι, τὸ ἀζήμιον τὸ ἑαυτῶν παρὰ τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας ἐλπίζοιεν.

11. Ἐν οἷς πάσι τῷ προειρημένῳ σώματι τῶν Χριστιανῶν τὴν σπουδήν δυνατώτατα παρασχεῖν οφείλεις, ὅπως τὸ ἡμετέρον κέλευσμα τὴν ταχίστην παραπληρωθῇ, ὅπως καὶ ἐν τούτῳ διά τῆς ἡμετέρας χρηστότητος πρόνοια γένεται τῆς κοινῆς καὶ δημοσίας ἡσυχίας.

12. Τούτῳ γάρ τῷ λογισμῷ, καθὼς καὶ προείρηται, ἡ θεία σπουδή περὶ ἥμας, ἡς ἐν πολλοῖς ἡδη πράγμασιν ἀπεπειράθημεν, διά παντός τοῦ χρόνου βεβαίως διαμεῖναι.

13. Ἰνα δέ ταύτης τῆς ἡμετέρας νομοθεσίας καὶ τῆς καλοκαγαθίας ὄρος πρὸς γνῶσιν πάντων ἐνεχθῆναι δυνηθῆ, ταῦτα τά ὑφ' ἥμιν γραφέντα, πανταχοῦ προθεῖναι καὶ εἰς γνῶσιν πάντων ἀγαγεῖν ἀκόλουθον ἐστιν, ὅπως ταύτης τῆς ἡμετέρας καλοκαγαθίας ἡ νομοθεσία μηδένα λαθεῖν δυνηθῆ. (P.G. Migne 20, 881-885)

ΤΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΤΩΝ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ (ΑΠΟΔΟΣΗ ΣΤΗ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ)

1. Επειδὴ ἀπό παλιά κιόλας σκεπτόμαστον ὅτι δέν πρέπει ν' ἀρνούμαστε τὴν ἐλευθερία τῆς θρησκείας, ἀλλά πρέπει νά δοθῇ ἑξουσία στὴν σκέψι καὶ στὴ βούλησι τοῦ καθενός νά ἐπιψελήται τὰ θεία πράγματα ὅπως ὁ Ἰδιος θέλει, εἰχαμε διατάξει καὶ για τοὺς Χριστιανούς νά μποροῦν νά τηροῦν τὴν πίστην ἐπιλογῆς τῶν καὶ τῆς θρησκείας τῶν.

2. Επειδὴ ὅμως στὸ κείμενο ἐκεῖνο, μέ τὸ ὄποιο τούς δόθηκε ἡ ἐλευθερία αὐτή, ἀποδείχητη σαφῶς ὅτι είχαν προστεθῆ πολλές καὶ διαφορετικές ἀπόψεις, γι' αὐτὸς ἵσως μετά ἀπό λίγο μερικοί παρεμποδίζονταν ἀπό τὸν τρόπο ζωῆς ἐκεῖνο.

3. Ὄταν ἀπό καλὴ τύχη ἐγώ ὁ Αὔγουστος Κωνσταντίνος κι ἐγώ ὁ Αὔγουστος Λικίνιος συναντηθήκαμε στὸ Μεδιόλανο καὶ συζητήσαμε ὅλα πού μᾶς φαίνονταν ὅτι θά είναι πολὺ ὀφέλιμα σέ ὅλους, κρίναμε ὅτι πρέπει νά δώσουμε προτεραιότητα σ' ἐκεῖνα στὰ ὄποια περιλαμβανόταν ἡ εὐλάβεια καὶ τὸ σέβας πρὸς τὸ θείο, δηλαδή νά δώσουμε καὶ στοὺς Χριστιανούς καὶ σ' ὅλους ἐλευθερη ἐπιλογή τοῦ ἀκόλουθουν ὅποια θρησκεία θελήσουν, ὕστε, ὅ, τι θείο καὶ οὐράνιο πράγμα ὑπάρχει τέλος πάντων, νά καταστῇ δυνατόν νά είναι εὐμενές σ' ἐμάς καὶ σ' ὅλους ὅσοι διατελοῦν κάτω ἀπό τὴν ἑξουσία μας.

4. Μέ ύγιές λοιπόν καὶ ὄρθοτάτο σκεπτόμαστε τὴν βούλησι αὐτή· σέ κανέναν ἀπολύτως νά μήν ἀρνούμαστε τὴν ἑξουσία νά ἐπιλέγη καὶ ν' ἀκόλουθη τὸν τρόπο ζωῆς τῆς θρησκείας τῶν Χριστιανῶν, καὶ νά δοθῇ στὸν καθένα ἡ ἑξουσία νά δίνη τὴ δάνοια του στὴ θρησκεία ἐκείνη τὴν ὄποια ὁ Ἰδιος νομίζει ὅτι τοῦ ταιριάζει· γιά νά μπορεῖ τὸ θείο νά μᾶς προσφέρη σέ όλα τὴ συνηθισμένη φροντίδα καὶ καλοκαγαθία του.

5. Καὶ ἥταν φυσικό ν' ἀποφασίσουμε νά τὰ γράψουμε αὐτά, ὕστε, ἀφοῦ ἀφαιρεθοῦν ἐντελῶς οἱ ἐπιλογές, πού περιέχονται μέσα στὰ κατὰ τὸ παρελθόν σταλμένα πρὸς τὴν ἀφοσίωσι σου γράμματα μας τὰ σχετικά μέ τοὺς Χριστιανούς, ἵσαι ὅσα φαίνονται ὅτι είναι πολὺ σκαία καὶ ξένα πρὸς τὴν πραότητά μας, αὐτά ν' ἀφαιρεθοῦν· στὸ ἔχεις ὁ καθένας ἀπ' αὐτοῦ πού κάνουν τὴν ἴδια ἐπιλογή, νά ἔχουν δηλαδή τὴ θρησκεία τῶν Χριστιανῶν, νά κάνη αὐτό ἀκριβῶς ἐλευθερως καὶ ἀπλῶς, χωρίς καμπιά ἐνόχληση.

6. Κρίναμε δέ ὅτι αὐτά πρέπει νά τὰ δηλώσουμε πληρέστατα στὴν ἐπιμέλεια σου, γιά νά ξέρης ὅτι ἐμείς δώσαμε στοὺς Χριστιανούς ἐλευθερη καὶ ἀπόλυτη τὴν ἑξουσία ν' ἀσκοῦν τὴ θρησκεία τους.

7. Επειδὴ ἡ ἀφοσίωσι σου βλέπει ὅτι αὐτό ἀκριβῶς τὸ χαρίσαμε σ' αὐτοὺς ἐξ ὀλοκλήρου, «κατανοεῖ· ὅτι ἡ ἑξουσία ν' ἀσκοῦν τὸν τρόπο ζωῆς καὶ τὴν θρησκεία {τους} πού θέλουν δόθηκε καὶ σ' ἄλλους, πράγμα πού είναι φανερό ὅτι γίνεται, γιά νά ήρεμήσουν οἱ καιροί μας· γιά νά ἔχῃ ὁ καθένας τὴν ἑξουσία νά ἐπιλέγη καὶ ν'

ἀκολουθῇ ὅποια «θρησκεία» θέλει. Κι αὐτό τό κάναμε, γιά νά μή νομισθῇ ἀπό καμμία τιμῇ καὶ θρησκεία ὅτι ἐμεῖς τή μειώσαμε σὲ κάτι.

8. Θεσπιζόμεν δέ ειδικά γιά τούς Χριστιανούς ἐκτός ἀπό τὰ ἄλλα καὶ τοῦτο τῶν χώρους των, ὅπου πρώτα συνήθιζον νά συναθροίζωνται, γιά τούς ὁποίους καὶ στά γράμματα πού ἔχουν σταλή {παλιότερα} πρὸς τὴν ἀφοσίωσι σου ὑπῆρχε κατά τὸ παρελθόν ἄλλη διατάπωσι, ἀν μερικοί φαίνονται ὅτι τούς ἀγόρασαν ἡ ἀπό τὸ δικό μας ταμείο ἡ ἀπό κάποιο ἄλλο, νά τούς ἐπιστρέψουν στούς ἰδίους Χριστιανούς χωρίς χρήματα καὶ χωρίς καμπιά ἀπαίτησι τοῦ ἀντίτιμου των, ἀφοῦ ἀποριθῆ κάθε ἀμέλεια καὶ ἀμφισβήτηση κι ἀν μερικοί ἔτυχε νά πάρουν τέτοιους χώρους σά δῶρο, τὸ ταχύτερο νά τούς ἐπιστρέψουν στούς ἰδίους τούς Χριστιανούς.

9. Ἐτσι ὠστε, ἀν αὐτοὶ πού τούς ἀγόρασαν ἡ ἐκείνοι πού τούς πήραν σά δωρεά ζητοῦν κάτι ἀπό τὴν καλοκαγαθία μας, νά προσέλθουν στὸν τοπικό δικαστικό ἔπαρχο, γιά νά ληφθῇ καὶ γι' αὐτούς πρόνοια ἀπό τὸν δική μας ἐπιεικεία. «Ολοι αὐτοὶ οἱ χώροι πρέπει νά παραδοθοῦν πάραυτα στὸ σῶμα τῶν Χριστιανῶν μέ τὴ φροντίδα σου χωρίς καμπιά χρονοτριβή.

10. Κι ἐπειδὴ ἔγινε γνωστό ὅτι οἱ ἰδίοι Χριστιανοί είχαν ὅχι μόνο τούς χώρους ἐκείνους, ὅπου συνήθιζαν νά συναθροίζωνται, ἀλλά καὶ ἄλλους πού ἀνήκαν ὅχι στὸν καθένα ἀπό τούς ἀλλά στὴν ἰδιοκτησία τοῦ σώματός των, δηλαδή τῶν Χριστιανῶν, ὅλους αὐτούς τούς χώρους σύμφωνα μέ τὸν προειρημένο νόμο, χωρίς καμπιά ἀπολύτως ἀμφισβήτηση, θά διατάξῃς νά τούς ἐπιστρέψουν στούς ἰδίους τούς Χριστιανούς, δηλαδή στὸ σῶμα καὶ στὴ σύνοδο τους· καὶ νά τηρηθῇ φυσικά ἡ προειρημένη τακτική· αὐτοὶ δηλαδή πού θά τούς ἐπιστρέψουν χωρίς ἀντίτιμο, ὅπως εἴπαμε προηγουμένως, νά μποροῦν νά ἐλπίζουν τὴν ἀποζημίωσί τους ἐκ μερούς τῆς καλοκαγαθίας μας.

11. Σ' ὅλ' αὐτά οφείλεις νά προσφέρης στὸ προειρημένο σῶμα τῶν Χριστιανῶν τὴ φροντίδα σου μέ πολλή δύναμι, γιά νά ἐφαρμοσθῇ ἡ διαταγή μας τὸ ταχύτερο, ὕστε καὶ στὸ θέμα αὐτὸ χάρι στὴν ἐπιεικεία μας νά ληφθῇ πρόνοια γιά τὴν κοινή καὶ δημόσια ἡρεμία.

12. Διότι, ὅπως λέχητε καὶ παραπάνω, μ' αὐτὸ τὸ σκεπτικό «θέλουμε» ἡ θεία φροντίδα πού μᾶς περιβάλλει, τῆς ὁποίας πείρα λάβαμε ἡδη σέ πολλές κατα